

MUZEJSKI ČASOPIS

Številka 2, Leto 14

September, 2004

OB 50. LETNICI ŽELEZARSKE ZBIRKE

III. Predavanje 18. XI. 2004, ob 18. uri

Ravnateljica: Nataša Kokošinek, Univ. dipl. etnol. in prof. zgod.

IZ VSEBINE

Ob 50-letnici železarske zbirke	Stran 1
20 let triglavske muzejske zbirke	Stran 2
Zgodovina železarstva in rudarstva	Stran 2
Lambert von Pantz in delavstvo KID	Stran 2
Po sledih Rimljanov	Stran 3
Pa se sliši	Stran 3
Lambert von Pantz... (nadaljevanje z 2. strani)	Stran 4

Začetki muzejske dejavnosti segajo v prva leta po vojni, ko se je v krogu navdušenih posameznikov rodila pobuda za ustanovitev muzeja na Jesenicah. Med njimi je potrebno poleg Vinka Beguša in Slavka Smoleja ter Franceta Torkarja starejšega izpostaviti še Franceta Torkarja mlajšega. Tem so se kasneje pridružili še drugi in sestavljen je bil pripravljalni odbor za ustanovitev muzeja, ki ga je vodil Avgust Kuhar. V tem času so potekale aktivnosti za ustanovitev muzejev tudi drugod po Sloveniji a Jesenice so bile nesporno med prvimi. Po odhodu Avgusta Kuharja na Ravne na Koroškem 1.11.1950 je bil na njegov predlog za predsednika odbora imenovan France Torkar mlajši. Avgust Kuhar je svoj predlog v pismu direktorju železarne utemeljil takole: »Ko bomo dopolnjevali odbor, boste gotovo prišli gor. Izredno agilni je naš Franc Torkar mlajši in bi poverili kar njemu. Žrtvuje trud in čas in ima vpogled in veselje, da je zagotovljen uspeh tega najvažnejšega začetnega dela – informativnega in praktičnega zbiranja.«

Požrtvovalno delo in trud zbirnega urada za železarski muzej na Jesenicah sta obrodila sadove in leta 1951 je bila v prostorih nekdanje meščanske šole na Jesenicah odprta prva stalna razstava o zgodovini železarstva, na kateri so javnosti predstavili zbrano gradivo. Razstavo je v 14. dneih obiskalo več kot 4500 obiskovalcev. Glavna organizatorja razstave sta bila France Torkar in Slavko Smolej. Razstava je z zbranim gradivom in odličnim odzivom javnosti odprla temeljno vprašanje stalnih muzejskih prostorov. Za ta namen je bila izbrana Ruardova graščina na Jesenicah, kot sedež nekdanje največje fužine na Kranjskem in poznejša upravna stavba Kranjske industrijske družbe. Zbirnemu uradu so se nekaj let kasneje priključili še Janko Smolej, poznejši direktor muzeja Miloš Magolič, Anton Grošelj, Franc Treven, Matevž Kalan in Marjan Dolinšek. Leta 1953 se je zbirni urad preimenoval v Tehniški muzej Jesenice, upravni odbor Železarne Jesenice pa ga je vključil v svoj sestav. Leta 1954 je muzej

dobil stalne prostore v Ruardovi graščini in odprt je bil desni trakt stalne železarske zbirke, ki mu je leta 1959 sledil še drugi. Največji pomen in zasluga prvih sodelavcev zbirnega urada pod vodstvom Franceta Torkarja mlajšega je bilo ne le zbrano temveč tudi urejeno in v skladu s principi muzejske stroke odlično dokumentirano muzejsko gradivo, ki so ga za razstavo tudi primerno konservirali. Kako pomembno in cenjeno je bilo to strokovno delo v slovenskem prostoru kaže tudi dejstvo, da je bil jeseniški muzej naprošen za komentar k osnutku tedanjega muzejskega zakona. Na teh osnovah so kasnejši delavci Tehniškega muzeja Železarne Jesenice pod vodstvom Miloša Magoliča nadaljevali s strokovnim in raziskovalnim delom in se postavili ob bok največjim tehničkim muzejem v Evropi kot sta tehniška muzeja v Münchnu in na Dunaju. Z obema omenjenima institucijama in še mnogimi drugimi je bilo vzpostavljeno odlično sodelovanje na različnih področjih med katerimi sta posebej izstopali maketarska in raziskovalna dejavnost. Rezultati tega dela so bili predstavljeni na stalnih zbirkah teh muzejev kakor tudi na mednarodnih konferencah in srečanjih. Ves ta razvoj je temeljil na odličnih strokovnih temeljih, ki so jih postavili pionirji muzejske dejavnosti, intenzivno pa jih je vsestransko podpirala Železarna Jesenice. Kar se je v začetnem obdobju izkazalo za pomembno prednost pa se je kasneje žal izkazalo tudi kot slabost. Kot muzej s posebnim statusom tovarniške zbirke Tehniški muzej Železarne Jesenice nikoli ni

Prva razstava v telovadnici šole leta 1951

bil vključen v mrežo muzejev.

Ko se je z železarno znašel v teža-

vah tudi muzej, so se pričela prizadevanja za rešitev nastale situacije. Na osnovi nekaj let starih pobud za ustanovitev občinskega muzeja in nastale situacije, je skupščina tedanje Občine Jesenice sprejela sklep o ustanovitvi občinskega muzeja. Muzej Jesenice je tako pričel z delovanjem leta 1992 in pod eno streho združi dejavnost Tehniškega muzeja Železarne Jesenice, kjer sta bila tedaj zaposlena Tone Konobelj in kustosinja Zdenka Torkar Tahir ter muzejsko galerijsko dejavnost pri gledališču, kjer so bile zaposlene kustosinja in poznejša ravnateljica Slavica Osterman, računovodkinja Danica Novak in tri oskrbnice muzejskih hiš. Muzej Jesenice je pričel z delovanjem in v dobrih desetih letih poleg številnih občasnih razstav v Kosoovi graščini in Liznjekovi domačiji pripravil tudi odmevno potujočo razstavo o jeseniških plavžih ter postavil štiri stalne zbirke: paleontološko zbirko, zbirko o življenju in delu Matije Čopa v Žirovnici, zbirko o življenju in delu Franceta Prešerna v Vrbi ter zbirko o življenju in delu Josipa Vandota v Kranjski Gori. Poleg naštetega smo izdali številne tiskovine ter uvedli nove promocijske programe in aktivnosti. V naših zbirkah se je zbralo dobrih 12000 muzejskih predmetov od katerih jih je četrtnina razstavljenih.

V letošnjem letu se izteka obdobje v katerem je bil ustanovljen občinski muzej, ki se je z delitvijo Občine Jesenice na nove tri občine spremenil v medobčinski Gornjesavski muzej Jesenice. Z izstopom soustanoviteljice Občine Žirovnica se v Gornjesavskem muzeju Jesenice zaključuje tretja reorganizacija v desetih letih njegovega obstoja. Muzej se na nek način vrača k svojim nekdanjim koreninam – zgodovini železarstva in z njim povezanega planinstva. V naslednjem letu bo tako Gornjesavski muzej Jesenice pokrival območje občin soustanoviteljic Jesenice in Kranjska Gora.

Program razstav Gornjesavskega muzeja Jesenice do konca leta 2004

22. 9. do 6. 10. 2004: razstava 100 LET TELOVADBE NA JESENICAH (v avli Gledališča Toneta Čufarja).

7. do 30. 10. 2004 ob 18. uri: razstava najnovejših likovnih del akademskih slikarke KLEMENTINE GOLJIC iz Kranja.

4. do 26. 11. 2004 ob 18. uri: razstava likovnih del slikarke JANE KRIZNAR z Jesenic (1. nadstropje).

5. 11. do 10. 12. 2004 ob 12. uri: razstava ob 50-letnici ŽELEZARSKE ZBIRKE na Jesenicah.

2. 12. do 28. 1. 2005 ob 18. uri: razstava izdelkov gojenčev Varstveno-delovnega centra ŠKRAT z Jesenic (1. nadstropje).

9. 12. do 15. 1. 2005: Razstava ob 40-letnici RADIA TRIGLAV na Jesenicah.

DVAJSET LET TRIGLAVSKE MUZEJSKE ZBIRKE V MOJSTRANI

Eli Gradnik, kustosinja TMZ

Triglavska muzejska zbirka, ki se nahaja v Mojstrani, na Triglavski cesti 50, ob poti, ki drži v Vrata, je bila odprta 5. avgusta pred dvajsetimi leti.

Gornjesavski planinci so že kmalu po II. svetovni vojni ugotavljali, da bo treba bogato planinsko preteklost utemeljiti in prikazati mlajšim in bodočim generacijam ter tujim obiskovalcem naših gora in gorske krajine. Pri zbiranju gradiva za muzej so bili v začetku najbolj aktivni jeseniški planinci, kmalu pa so jim sledili tudi drugi. Vendar na Jesenicah v šestdesetih letih ni bilo pogojev za ustanovitev planinskega muzeja, zato je do tedaj zbrano gradivo sprejelo planinsko društvo Dovje-Mojstrana, ki je začetne težave s prostori reševalo z občasnimi razstavami po Gorenjskem. Šele leta 1984 jim je uspelo skleniti najemno pogodbo za izpraznjene prostore bivšega študentskega okrevališča v Mojstrani. Ker je bila hiša v slabem stanju, so morali najprej opraviti obsežno sanacijsko delo, pri čemer so z denarjem, materialom

in delom pomagali jeseniška občina, železarna, uprava Triglavskega narodnega parka, nekatera podjetja in zasebniki.

Ustanoviteljica same zbirke je bila Kulturna skupnost Jesenice, strokovno delo je opravil Gorenjski muzej iz Kranja, arhitekt pa je bil Janez Bizjak. V naslednjih letih se je zbirka še dopolnjevala in preurejala, zlasti po letu 1997, ko je bila institucionalno vključena v Gornjesavski muzej Jesenice oziroma njegovo kranjskogorsko enoto, ki je prevzel strokovno skrb zanj, zaposlil kustosa, uvedel inventarno knjigo, kartoteko, uredil depoje in načrtno zbiranje gradiva z darili in odkupi, sredstva za to pa zagotavlja Občina Kranjska Gora.

Zbirka ima veliko kulturno-zgodovinsko pričevalno vrednost, saj je v slovenskem prostoru edina, ki v tolikšnem obsegu in na enem mestu združuje predmete in dokumente s področja planinstva, alpinizma in gorske reševalne službe v ožjem

okolišju vzhodnih Julijskih Alp. Časovno zbirka zajema gradivo od prvih pristopov na Triglav do II. svetovne vojne. Razporejena je v sedmih sobah, vsaka ima svojo tematiko in sicer Triglavski narodni park, prvi pristopi na Triglav in delovanje tujih planinskih društev pri nas, ustanovitev in delovanje Slovenskega planinskega društva, gorsko vodništvo, Turistovski klub Skala, delovanje gorenjskih podružnic SPD in gorska reševalna služba. Zbirka obsega veliko število predmetov, dokumentov, fotografij – nekaj gradiva je razstavljene, nekaj pa ga v depojih čaka na boljše prostorske pogoje, ki jih v obliki novega slovenskega planinskega muzeja smelo načrtujemo v prihodnosti.

Zbirka je odprta od začetka maja do konca oktobra vsak dan, razen ponedeljkov, od 10. do 17. ure, ogled pa je, po predhodni najavi možen tudi v času, ko je muzej zaprt.

I. predavanje dne 16. IX. 2004, ob 18 uri

Zgodovina železarstva in rudarstva

Irena Lačen Benedičič, avtorica projekta, Gornjesavski muzej Jesenice

V Gornjesavskem muzeju Jesenice smo ob izteku preteklega leta izdelali multimedijško predstavitev zgodovine železarstva in rudarstva.

Le ta je razdeljena na tri dele od splošne video do individualne predstavitve, ki je razdeljena na sedem časovnih obdobj:

zgodovinska obdobja do leta 1000;
srednji vek od 10. do 15. stoletja;
fužinarstvo od leta 1500 do leta 1869;
doba industrializacije od leta 1869 do leta 1914;
nemirno obdobje od leta 1914 do leta 1945;

razcvet železarstva od leta 1945 do leta 1992;
ohranjanje dediščine od leta 1992 dalje.

Obdobja od 10. do 20. stoletja so tematsko razdeljena na poglavja z železarstva in rudarstva. Sledili smo razvoju železarskih obratov in širjenju proizvodnje do konca 20. stoletja, ko predstavlja jeseniško jeklarško industrijo eno od vodilnih podjetij Acroni d.o.o. Širokemu področju delovanja Železarne Jesenice in njenemu vplivu na razvoj kraja, smo se namenoma izognili in predstavili le delovanje jeseniškega muzeja,

vse od njegove ustanovitve na Jesenicah. Predstavljamo vam našo, jeseniško, železarsko, kulturno dediščino, ki jo hranimo.

Prvo predstavitev smo pripravili na Barabrino, 4. decembra, kjer se je zbralo več kot 450 obiskovalcev. Od takrat je predstavitev na voljo le ob obisku naše stalne železarske zbirke v Ruardovi graščini na Stari Savi. V septembrskem muzejskem večeru pa jo bomo predstavili vsem, ki boste 16. septembra prišli v Kosovo graščino na Jesenice. Vabljeni!

II. Predavanje dne 21. X. 2004 od 18. uri

Lambert von Pantz in delavstvo KID
Mag. Vladimir Vilman

1. Prvi tehniški direktor Kranjske industrijske družbe Lambert von Pantz je bil, kljub svoji pomanjkljivi formalni izobrazbi, genialni inovator in konstruktor svetovnega pomena. Metalurška stroka mu je z vrsto visokih mednarodnih priznanj priznala iznajdbo masovne industrijske proizvodnje feromangana v visokih pečeh. Pomenila je izjemen napredek v izdelovanju kovinske legure, ki je po svoji trdnosti in elastičnosti postala nepogrešljiva in sestavni del strojogradnje, mostovne gradnje, vojaške industrije itd....

(nadaljevanje na 4. strani)

Program MUZEJSKEGA DRUŠTVA JESENICE-
muzejskih večerov

I. predavanje: Irena Lačen Benedičič, Zgodovina železarstva in rudarstva, 16. IX. 2004, ob 18 uri

II. predavanje: Vladimir Vilman, Lambert von Pantz in delavstvo KID, 21. X. 2004 ob 18. uri

III. Predavanje: ravnateljica GMJ Nataša Kokošinek, Ob 50-letnici železarske zbirke, 18. XI. 2004 ob 18. uri

IV. Predavanje: Rina Klinar, Irena I. Benedič, Pa se sliš', ob 40-letnici radia Triglav, 16. XII. 2004, ob 18. uri

Izlet Muzejskega društva dne 2. X. 2004 ob 6.30 z izhodiščne postaje

Izlet Muzejskega društva Jesenice 2. X. 2004

Po sledih Rimljanov: rimska trdnjava Kastrā in utrjeno naselje na Sv. Pavlu nad Vrtovinom.

Drago Svolfjšak

Med prijetnim in poučnim srečanjem na Ajdni, ki mu tudi neurma nevihta s točo ni mogla do živega, se je utmila misel, kam na jesenski muzejski izlet: čez prelaz Hrušica z rimsko utrdbo *Ad Pirum* v Ajdovščino in na Sv. Pavlu nad Vrtovinom, na ogled dveh rimskodobnih naselij v Vipavski dolini, ki ju zaznamujejo predvsem zanimivi arhitekturni spomeniki. Tako zastavljeni itinerarij bi terjal dobrih 12 ur vožnje in ogledov, posebej zato, ker je utrjeno naselje na Sv. Pavlu nad Vrtovinom težje dosegljivo (z osebnimi avtomobili ali kombiji in peš) in je tudi obhod podoben tistemu na Ajdni.

Po vožnji z Jesenic mimo Ljubljane in Kalca do Hrušice naj bi se na tem prelazu (900 m) med Ljubljansko kotlino in Vipavsko dolino prvič ustavili in postanek namenili ogledu muzejske zbirke Narodnega muzeja Slovenije ter obhodu trdnjavskega obzidja. Tam je tudi gostilna Stara pošta, kjer Bog roko ven molí. Od Hrušice pelje pot skozi Podkraj in nato od Cola navzdol v Vipavsko dolino, to je v območju znamenite bitke pri Frigidu (Vipava-Hubelj) septembra leta 394, ko sta se tam udarila rimska cesarja Teodozij in Evgenij in je Teodozijeva zmaga, tudi s pomočjo narave (burja), pomenila korenite spremembe v upravljanju rimske države ter dokončno uveljavitev krščanstva. 3 ure in pol!!

Varianta. Po vožnji z Jesenic mimo Ljubljane in po avtocesti do Razdrtega ter po Rebernicah, kjer je moč opazovati zanimivo gradnjo vipavske avtoceste, do Zemonā v dnu Vipavske doline. To je kopast grič med Ajdovščino in Vrhpoljem, v območju, kjer se je leta 394 odvijala znamenita bitka pri Frigidu (Vipava-Hubelj). Kratek postanek za ogled spominskega obeležja in pripoved o bitki, morda pa bo odprt tudi lovski dvorec Ze-

mono z gostilno. V primerjavi s Hrušico je pot vsaj za eno uro krajša!

Od Zemonā do Ajdovščina je le za lučaj. Na tleh današnje Ajdovščine, ki je dobila ime po rimljanskih ruševinah, so Rimljani že na prelomu štetij zasnovali cestno postajo v sotočju Lokavščica in Hublja in jo poimenovali mānšio Fluvio Frigido (= *Fluvius Frigidus* ali Mrzla reka). Nato so v času snovanja *Claustra Alpium Iuliarum*, vojne krajine z obrambnimi zidovi, stražnimi stolpi in utrdbami naselje ob Frigidu obzidali in utrdili s 14 stolpi ter trdnjavo poimenovali *Castra*. Tu je od septembra 2003 odprta muzejska zbirka Ğoriškega muzeja (Valvazorjevo priznanje SMD za leto 2003!), z zgodbo o antičnih predhodnicah današnje Ajdovščine ter zanimivimi izkopaninami, možno pa se je sprehoditi tudi ob obzidju in si v živo ogledati ostaline nekdanje mogočne trdnjave. Ajdovske ogleda bi zmogli v dveh urah.

Vzpōn na Sv. Pavla nad Vrtovinom in ogled naselja, posebej pa še t. i. vodnega stolpa v njegovem južnem vznožju, je zamišljen kod osrednji dogodek muzejskega izleta. Od Ajdovščine do Vrtovina je le slabih 10 km. Od tu pa do zaselka Lozarji pod Sv. Pavlom je dober kilometer ozke in ovinkaste, za avtobus neprevozne poti, ki jo bomo morali opraviti s primernejšimi vozili. Od Lozarjev je do vodnega stolpa, ki je najvišje ohranjena antična arhitektura na Slovenskem (!) in ima svoje mesto tudi v ljudskem pripovedništvu (npr. kako je hudič zlato sušil), je za okoli 20 minut zmerne hoje po travnatem svetu in deloma skozi hrastov gozdič. Po ogledu stolpa nam bosta na voljo dve možnosti: takojšen povratek v dolino ali pa vzpon na obzidani plato, s katerega

so zanimivi pogledi po Vipavski dolini, na obrobje Krasa, privlačna pa so tudi vrata v rimskodobno utrjeno naselje, z ohranjenimi kolesnicami in ležišči podbojev vrat. Vzpon ni zahteven, traja pa dobre pol ure, skupaj s sprehodom po platu in v spustom v Lozarje pa še kakšne tričetrt ure več. Za Sv. Pavla je seveda potrebna kar dobra obutev! Računati je, da bo ta ogled pobral okoli 5 ur našega izletniškega časa.

Kdor dela mora tudi jesti in se odžejati, vipavska vina pa so resnično izvrstna. Nekje na poti bomo našli primeren kotichek, gostilno ali kmečki turizem za potrošanje duše in telesa, potem ko bomo z močmi že povsem pri koncu. Zapisani program je napet in tudi naporen.

Če bi si želeli nabrati že pred potjo nekaj znanja o predlaganih ciljeh izleta, so na voljo npr. vodniki iz zbirke vodnikov Kulturni in naravni spomeniki Slovenije: za Hrušico J. Šašel, *Ad Pirum – rimska štabna baza na Hrušici*, št. 159; za Ajdovščino N. Osmuk, D. Svolfjšak, B. Žbona Trkman, *Ajdovščina – Castra*, št. 183; za bitko pri Frigidu D. Vuga, *Vipavska dolina I*, št. 134; za vojno krajino *Claustra Alpium Iuliarum* knjigo J. Šašel s sodelavci, *Claustra Alpium Iuliarum I*, Katalogi in monografije (Narodni muzej Slovenije) št. 5, 1971. Priporočam tudi krajša gesla v Enciklopediji Slovenije (Hrušica, Ajdovščina, Bitka pri Frigidu v št. 16, Sv. Pavlu nad Vrtovinom, *Claustra Alpium Iuliarum* ... tudi z navedeno literaturo).

Nasvidenje v Vipavski dolini. Vaš (verjetni) gostitelj in vodnik

Drago Svolfjšak

Prijave pri Kovačič Zdravko

tel.: 584 13 41

Odhod avtobusa ob 6.30 uri z izhodiščne postaje

PA SE SLIŠ'

Irena Lačen Benedičič, Gornjesavski muzej Jesenice

IV. Predavanje dne 16. XII. ob 18. uri

Kaj, kdo, kako, od kod, od kdaj, zakaj, ... se sprašujemo, odgovor je **RADIO TRIGLAV**. Jeseniški radio praznuje 5. januarja 2005 štiridesetletnico svojega delovanja. Plod sodelovanja med Radiem Triglav (ki je začel kot Radió Jesenice) in Gornjesavskim muzejem Jesenice je razstava, ki bo na ogled od 9. decembra v Ğosovi graščini na Jesenicah. Na decembrskem muzejskem večeru Vam bomo predstavili nekaj dogodkov, ki so zaznamovali leto 1965 v svetovnem, slovenskem in jeseniškem merilu. Mnogo bo

znanega in prepričani smo, da se mnogi spominjate začetkov delovanje jeseniškega radia. Njegovo delovanje, sodelavce, delavce, dogodke in tiste, ki so sooblikovali in soustvarjali "jeseniški odmev" preko radijskih valov bo predstavila direktorica Radia Triglav mag. Rina Klinar. Dogodke šestdesetih let prejšnjega stoletja in zgodovino radijskih sprejemnikov pa kustosinja Gornjesavskega muzeja Jesenice Irena Lačen Benedičič.

Ustanovitelj:
Muzejsko društvo Jesenice

Izdajata:
MDJ in Gornjesavski muzej
Jesenice

Urednik:
Dušan Prešern
Titova 3, 4270 Jesenice
Tel.: (04) 5832 575
Gsm: 031 580 727

Postavitev in oblikovanje:
Silvo Kokalj
Gornjesavski muzej Jesenice

Nalada: 300 izvodov
Za člane MDJ je časopis
brezplačen

Muzejsko društvo Jesenice na izletu pri Sv. Trojici v Slovenskih Goricah, spomladi 2004

Nadaljevanje z 2. strani

2 Lambert von Pantz je bil tudi izjemen žičničarski konstruktor, ki je za svojo inovacijo enovrvene gravitacijske industrijske žičnice prejel 10-letni patent na področju avstroogrške monarhije. Bistvo njegove žičničarske naprave je kombinacija najcenejše izvedbe, delne standardizacije sestavnih delov naprave ter preprostega in cenenege vzdrževanja. Prav vse sestavne elemente naprave, razen pletenih jeklenic, to je nosilnih in vlačilnih vrvi, so izdelali v domačih delavnicah. Žičničarsko spravo je omogočilo masovno industrijsko proizvodnjo feromangana v javorniškem in savskem plavžu ter intenzivnejše strokovno gospodarjenje z gozdovi na visokih planotah nad Bohinjem.

3. Kranjska industrijska družba, tretja registrirana družba na Kranjskem, je postala pravi gospodarski gigant tedanjega časa, saj je z ozirom na statut družbe združevala žitno trgovino, mlinarstvo, metalurgijo, rudarstvo, izkoriščanje gozdov, lesno predelavo, premogovništvo in kokiranje premoga in hidroenergetiko. V svojem začetnem obdobju delovanja je KID predstavljala odgovor slovenskega kapitala na politiko liberalnega kapitalizma avstroogrške monarhije, ki je v celoti gospodarsko vidno zaostajala za drugimi evropskimi industrijskimi velesilami.

Če primerjamo inventarne vrednosti najpomembnejših železarskih obratov KID ob njeni ustanovitvi, vidimo, da je bil največji železarski obrat v Bohinjski Bistrici, potem pa na Savi, na Javorniku, v Radovni in v Stari Fužini. Ob primerjanju skupne vrednosti obratov, razen manjkajočega podatka za Savo, je bila najvrednejša železarna v Bohinjski Bistrici, potem na Javorniku, v Stari Fužini in v Radovni.

4. Razmah industrijske metalurške proizvodnje na Savi in na Javorniku, kasneje na Jesenicah, je povzročil močan priliv delavstva in kmečkega prebivalstva iz drugih industrijskih ali obrtnih centrov in s podeželja, tako iz slovenskih krajev kot tudi iz drugih krajev znotraj avstroogrške monarhije pa tudi izven nje. Kljub skromnim naravnim resursom, omejenemu obsegu proizvodnje in kapitala je KID proizvajala izdelke visoke kakovosti. Migracije delavstva znotraj monarhije in tudi širše so bile precej pogost pojav v obravnavanem obdobju, močnejši pretoki kmečkega življa v mesta pa so na Slovenskem sovpadali z razvojem industrijskih centrov po marčni revoluciji. V primeru KID je ta migracija potekala nepretrgoma celo obravnavano obdobje, ker je družba postopoma in stalno posodabljala in dograjevala svoje industrijske obrate. Izrazitejši migracijski skok je bil opazen ob prelomu 19. in 20. stoletja, po zagonu Siemens-Martinovih peči ter drugih obratov na Savi in velikem požaru železame v Bohinjski Bistrici (1890) ter izgradnji valjame na Javorniku (1902). KID je v vsem svojem delovanju gradila za delavce bivalne objekte različnih velikosti in kakovosti. V začetku 20. stoletja pa je postopno pričela spodbujati individualne gradnje delavcev s krediti in delno z gradbenimi materiali, kar je bilo za družbo ceneje.

5. Ob pomanjkanju živih prič iz obravnavanega obdobja, nam dajejo dober vpogled v način življenja posameznih delavcev in manjših skupin delavstva znotraj KID posamezni deli zapisanih spominov oz. pričevanj nekdanjih delavcev. Vsako od navedenih pričevanj navaja posamezno življenjsko zgodbo, vse pa imajo neko skupno sporočilo. Težke delovne in življenjske razmere nekdanjih uradnikov in delavcev KID so eni kot drugi opisali v glavnem pozitivno in ugodno, večidel nostalgичno in z določeno mero ponosa pripadnosti stroki in kraju. Ta pričevanja ne moremo jemati za reprezentativni vzorec neke populacije, ker jih je preprosto premalo in ker se ljudje ob koncu svoje delovne dobe ali življenja najpogosteje spominjajo le lepših dogodkov iz svojega življenja, slabe pa raje zamolčijo ali jih podzavestno potisnejo v pozabo. Kljub temu odražajo duh časa in razmišljanja ljudi, ki so z veliko energije in delovnim zagonom ustvarjali, gradili in razvijali železarsko industrijo v tem delu Gorenjske.